

Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2016 Γνώμες του FRA

Το 2015 η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τα κράτη μέλη της δρομολόγησαν και συνέχισαν πολυάριθμες πρωτοβουλίες για την κατοχύρωση και την εδραίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα 2016 του FRA συνοψίζει και αναλύει τις σημαντικές εξελίξεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επισημαίνοντας τόσο τις προόδους που έχουν σημειωθεί όσο και τα εμπόδια που παραμένουν. Η παρούσα δημοσίευση παρουσιάζει τις γνώμες του FRA σχετικά με τις κύριες εξελίξεις στους θεματικούς τομείς που καλύπτονται από την έκθεση καθώς επίσης και συνοπτική τεκμηρίωση των γνωμών αυτών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, παρέχεται μια συνοπτική και ταυτόχρονα κατατοπιστική επισκόπηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Περιεχόμενα

 Άσυλο και μετανάστευση στην ΕΕ το 2015	2
1 Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη	6
2 Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων	8
3 Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας	10
4 Ένταξη των Ρομά	13
5 Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων ...	15
6 Δικαιώματα του παιδιού	17
7 Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών	19
8 Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ...	21

Άσυλο και μετανάστευση στην ΕΕ το 2015

Πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα αναζήτησαν καταφύγιο στα κράτη μέλη της ΕΕ το 2015, φέρνοντας την ΕΕ αντιμέτωπη με μια πρωτόγνωρη πρόκληση. Παρότι ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί μόλις στο 0,2% περίπου του συνολικού πληθυσμού της, ήταν κατά πολύ μεγαλύτερος από τα προηγούμενα χρόνια. Εξάλλου, καθώς περίπου 60 εκατομμύρια άτομα εκτοπίζονται βιαίως σε ολόκληρη την υφήλιο λόγω διώξεων, συρράξεων, γενικευμένης βίας ή παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρόμοιας κλίμακας μετακινήσεις πληθυσμών πιθανόν να συνεχιστούν για κάποιο διάστημα. Ο FRA εξετάζει την αποτελεσματικότητα των μέτρων που ελήφθησαν ή προτάθηκαν από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της για τη διαχείριση αυτής της κατάστασης, με ιδιαίτερη αναφορά στη συμμόρφωσή τους προς τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Γνώμες του FRA

Το 2015, πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες –έναντι περίπου 200.000 το 2014– αφίχθησαν στην Ευρώπη διά θαλάσσης, κυρίως στην Ελλάδα και την Ιταλία. Παρότι ενισχύθηκαν οι δυνάμεις διάσωσης στην επιχείρηση διαχείρισης των θαλασσίων συνόρων, ο αριθμός των νεκρών στη Μεσόγειο Θάλασσα αυξήθηκε περαιτέρω το 2015. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), 3,771 άτομα έχασαν την ζωή τους διασχίζοντας την Μεσόγειο Θάλασσα με μη αξιόπλοα και υπερπλήρη σκάφη που τους παρείχαν οι διακινητές.

Γνώμες του FRA

Για τη διασφάλιση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, του δικαιώματος στη ζωή και του δικαιώματος στην ακεραιότητα του προσώπου, τα οποία κατοχυρώνονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της πρέπει να αντιμετωπίσουν τις απειλές κατά της ζωής στο κατώφλι της Ευρώπης. Για να πάψουν να χάνονται τόσες ζωές στη θάλασσα, θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να υιοθετήσουν μια σφαιρική προσέγγιση, με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων κρατών και παραγόντων, αξιοποιώντας τα συμπεράσματα της Παγκόσμιας Ανθρωπιστικής Διάσκεψης Κορυφής που διεξήχθη στην Κωνσταντινούπολη στις 23 και 24 Μαΐου 2016. Θα μπορούσαν επίσης να λάβουν υπόψη τις προτάσεις που διατύπωσε ο FRA στην έκθεσή του για τα νότια θαλάσσια σύνορα της Ευρώπης το 2013 σχετικά με τους τρόπους προστασίας του δικαιώματος στη ζωή

στον τομέα της ναυτιλίας, ιδίως διασφαλίζοντας τον επαρκή εφοδιασμό των περιπολικών σκαφών με νερό, κουβέρτες και λοιπό εξοπλισμό πρώτων βοηθειών.

Η ΕΕ εξακολουθεί να παρέχει πολύ περιορισμένες οδούς νόμιμης εισόδου στην επικράτειά της στα πρόσωπα που χρήζουν προστασίας. Κατά συνέπεια, το ταξίδι τους για την Ευρώπη θα γίνεται παράτυπα και άρα θα διατρέχουν περιττούς κινδύνους. Αυτό ισχύει ιδίως για τις γυναίκες, τα παιδιά και ευάλωτα άτομα που θα έπρεπε να τυγχάνουν προστασίας. Υπάρχουν στοιχεία που τεκμηριώνουν σαφώς ότι οι εν λόγω ομάδες υφίστανται εκμετάλλευση και κακομεταχείριση από τους διακινητές.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των κινδύνων παράτυπης μετανάστευσης στην ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα να προσφέρουν προγράμματα επανεγκατάστασης, εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους ή άλλα ασφαλή καθεστώτα που θα διευκολύνουν τη νόμιμη είσοδο στην ΕΕ των προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Στα εν λόγω πρόσωπα θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα συμμετοχής σε παρόμοια προγράμματα, σε τόπους προσβάσιμους σε αυτά. Για να γίνεται σεβαστό το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή που κατοχυρώνεται από το άρθρο 7 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και, ταυτόχρονα, να προλαμβάνεται ο κίνδυνος της παράτυπης εισόδου προσώπων που επιθυμούν να ενωθούν με τις οικογένειές τους, είναι ανάγκη

να αντιμετωπιστούν τα πρακτικά και νομικά εμπόδια που αποτρέπουν ή καθυστερούν σημαντικά την οικογενειακή επανένωση και να μην δημιουργούνται νέα.

Καθώς απαιτείται αποτελεσματική δράση για την αντιμετώπιση των διακινητών, δεν θα πρέπει να εκτίθενται σε κίνδυνο ποινικής δίωξης καλοπροαίρετοι πολίτες που βοηθούν τους μετανάστες. Οι πολίτες που επιδιώκουν να βοηθήσουν πρόσφυγες να φθάσουν σε κάποιο καταυλισμό ή να προχωρήσουν προς τον προορισμό τους, π.χ. αγοράζοντάς τους εισιτήρια τρένου ή μεταφέροντάς τους με τα ιδιωτικά τους οχήματα, θα πρέπει να θεωρούνται μέρος της λύσης και όχι μέρος του προβλήματος. Μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα την τιμωρία των ιδίων των προσφύγων μπορεί να εγείρουν ζητήματα δυνάμει της διάταξης περί μη ποινικοποίησης του άρθρου 31 της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών περί του καθεστώτος των προσφύγων.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων, η γνώμη του FRA είναι ότι, όπως ανακοινώθηκε στο σχέδιο δράσης της ΕΕ κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών, θα πρέπει να αξιολογηθεί και να επανεξεταστεί η συναφής νομοθεσία της Ένωσης για να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος ακούσιας ποινικοποίησης της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας ή τιμωρίας της παροχής της ενδεδειγμένης υποστήριξης σε μετανάστες που βρίσκονται παράτυπα στην ΕΕ.

Η αυξημένη μεταναστευτική πίεση στην ΕΕ οδήγησε στη λήψη νέων μέτρων, όπως η κατασκευή φρακτών στα χερσαία σύνορα, οι συνοπτικές απορρίψεις αιτημάτων προστασίας, οι ταχείες διαδικασίες ή ο χαρακτηρισμός ανά εθνικότητα. Είναι κοινά αποδεκτό στην ΕΕ ότι πρέπει να γίνεται σεβαστή η απαγόρευση της επαναπροώθησης. Ωστόσο, η νομοθεσία που αναπτύσσεται στον εν λόγω τομέα δημιουργεί νομική αβεβαιότητα, όπως επισημάνθηκε στη διάσκεψη του FRA για τα θεμελιώδη δικαιώματα στη Ρώμη το 2014. Κάθε μορφή ομαδική απομάκρυνση ή αναχαίτιση στη θάλασσα θα μπορούσε κατ' ουσία να ισοδυναμεί με συλλογική απέλαση, εφόσον η απομάκρυνση ή η αναχαίτιση δεν βασίζεται σε εξατομικευμένη αξιολόγηση και δεν παρέχονται δυνατότητες πραγματικής προσφυγής κατά της απόφασης. Τόσο το άρθρο 19 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ όσο και το άρθρο 4 του πρωτοκόλλου αριθ. 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) απαγορεύουν ανάλογες ενέργειες, ενώ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει αποφανθεί ότι η εν λόγω απαγόρευση έχει εφαρμογή και στην ανοιχτή θάλασσα.

Γνώμες του FRA

Για τη διασφάλιση του πλήρους σεβασμού του δικαιώματος στο άσυλο, που κατοχυρώνεται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές τους στον τομέα της διαχείρισης των συνόρων και της μετανάστευσης δεν αντίκεινται στην αρχή της μη επαναπροώθησης και στην απαγόρευση της συλλογικής απέλασης. Η απόλυτη απαγόρευση της μη επαναπροώθησης πρέπει να τηρείται τόσο κατά τη θέσπιση νομοθετικών μέτρων και μέτρων πολιτικής όσο και κατά την εφαρμογή τους. Ο FRA θεωρεί αναγκαία την έκδοση πιο συγκεκριμένων κατευθυντήριων γραμμών για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου παραβιάσεων της αρχής της μη επαναπροώθησης και την αντιμετώπιση νέων καταστάσεων, όπως αυτές που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της ανέγερσης φρακτών ή των αναχαίτισεων στη θάλασσα ή της ενισχυμένης συνεργασίας με τρίτες χώρες στον τομέα της διαχείρισης των συνόρων.

Σε πολλές περιπτώσεις και σε πολλά κράτη μέλη καταγράφηκαν πρόσφυγες που διαβιούσαν σε απελπιστικές και επιδεινούμενες συνθήκες το 2015. Βάσει του άρθρου 18 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής, στους αιτούντες άσυλο πρέπει να παρέχεται κατάλληλο βιωτικό επίπεδο κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας. Παρότι η οδηγία τυπικά ισχύει μόνον αφ' ης στιγμής το άτομο υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας, πολλές διατάξεις της απηχούν πρότυπα του διεθνούς δικαίου για τους πρόσφυγες και τα δικαιώματα του ανθρώπου τα οποία, κατ' ουσίαν, είναι δεσμευτικά για τα κράτη μέλη της ΕΕ αφ' ης στιγμής κάποιος πρόσφυγας βρίσκεται στην επικράτειά τους.

Βάσει του άρθρου 18 παράγραφος 4, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να «λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή βιαιοπραγιών και της βίας που έχει σχέση με το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης και παρενόχλησης» στους χώρους φιλοξενίας αιτούντων άσυλο. Το 2015 δημοσιεύθηκαν πολλές καλά τεκμηριωμένες αναφορές περί γυναικών που αισθάνθηκαν να απειλούνται σε ζώνες διέλευσης και καταυλισμούς. Όσο για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, σύμφωνα με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Παρά ταύτα, πολλές χιλιάδες

ασυνόδευτα παιδιά χάθηκαν από κέντρα φιλοξενίας σε κράτη μέλη της ΕΕ, άλλα τέθηκαν υπό κράτηση, ενώ άλλα χωρίστηκαν από τις οικογένειές τους στη διάρκεια χαοτικών διελεύσεων από χώρες ή σύνορα. Τέτοιες αδυναμίες οφείλονται στον μεγάλο αριθμό προσφύγων, καθώς και στα κατακερματισμένα επί του παρόντος και ανεπαρκή συστήματα υποδοχής αιτούντων άσυλο. Οι αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών δεν είναι πάντα σαφείς –μία αδυναμία την οποία σκόπευε να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις αρχές του 2016 με την ανακοίνωσή της σχετικά με την πορεία υλοποίησης των δράσεων προτεραιότητας στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω αδυναμιών, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει τους κινδύνους και τα οφέλη από τη μεταφορά -μακροπρόθεσμα- της εξέτασης των αιτήσεων διεθνούς προστασίας από τους εθνικούς φορείς σε έναν φορέα της Ένωσης. Εν καιρώ, αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα σύστημα βασισμένο σε κοινά για όλους πρότυπα. Ως ένα πρώτο βήμα, και με αποτελεσματική αξιοποίηση της διαθέσιμης χρηματοδότησης από την ΕΕ, θα μπορούσαν να διερευνηθούν κοινές μορφές εξέτασης των αιτήσεων μεταξύ ΕΕ και κρατών μελών, οι οποίες θα προωθούν κοινές διαδικασίες και πρότυπα προστασίας που θα βασίζονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Μια συνολική εκτίμηση επιπτώσεων στα θεμελιώδη δικαιώματα στα κέντρα καταγραφής σε Ελλάδα και Ιταλία, η οποία θα καλύπτει όλα τα στάδια, από την αποβίβαση, την πρώτη υποδοχή και την ταυτοποίηση έως τη μετεγκατάσταση σε κέντρα φιλοξενίας αιτούντων άσυλο και την επιστροφή, θα μπορούσε να συμβάλει στην κάλυψη των κενών προστασίας, τα οποία πλήττουν ιδίως τους πλέον ευάλωτους.

Από τα στοιχεία διαπιστώνεται ότι τα εθνικά συστήματα προστασίας ανηλίκων δεν αποτελούν πάντα αναπόσπαστο τμήμα των ειδικών διαδικασιών ασύλου και μετανάστευσης για παιδιά. Χρειάζεται να ληφθούν περισσότερα μέτρα για να καλυφθούν τα κενά προστασίας και να ενθαρρυνθούν όλοι οι αρμόδιοι παράγοντες να συνεργαστούν για την προστασία των παιδιών προσφύγων και, ιδίως, να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο των ασυνόδευτων ανηλίκων των οποίων χάνονται τα ίχνη.

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία, ποσοστό μικρότερο του 40% των παράτυπων μεταναστών οι οποίοι διατάχθηκαν να εγκαταλείψουν την ΕΕ

αναχώρησε πράγματι το 2014. Ορισμένα άτομα που δεν απέκτησαν το δικαίωμα διαμονής δεν μπορούν να απομακρυνθούν για πρακτικούς ή άλλους λόγους, όπως η έλλειψη συνεργασίας από πλευράς της χώρας καταγωγής (π.χ. άρνηση έκδοσης δελτίου ταυτότητας και ταξιδιωτικών εγγράφων) ή η ανιθαγένεια. Βάσει του πλαισίου του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στα εν λόγω πρόσωπα παρέχεται πρόσβαση στις στοιχειώδεις υπηρεσίες, περιλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης. Όπως διαπιστώνεται από έρευνα του FRA, η ευκολότερη πρόσβαση των παράτυπων μεταναστών σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης είναι καλή επένδυση βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα σε τομείς όπως ο έλεγχος των μεταδοτικών νόσων. Πρέπει να αποφεύγεται η παράνομη και αυθαίρετη κράτηση μεταναστών εφόσον δεν αξιοποιείται πλήρως η δυνατότητα επιστροφής τους. Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη πολιτικών για την επιστροφή, αντιθέτως μπορεί να αποτελέσει έναν σημαντικό θεμέλιο λίθο.

Γνώμες του FRA

Για την αποτροπή της κακομεταχείρισης των παράτυπων μεταναστών που απομακρύνονται δια της βίας, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο δημιουργίας αποτελεσματικών μηχανισμών παρακολούθησης της επιστροφής τους. Η διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις διαδικασίες επιστροφής συμβάλλει στην αποτελεσματικότητά τους και τις καθιστά πιο ανθρώπινες, ευνοώντας λιγότερο επεμβατικές εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης και στηρίζοντας τις εκούσιες επιστροφές, που είναι μονιμότερες από τις αναγκαστικές. Αντιμετωπίζοντας το ζήτημα των μη απελάσιμων ατόμων, τα θεμελιώδη δικαιώματα μπορούν επίσης να αυξήσουν την προβλεψιμότητα των διαδικασιών επιστροφής. Όσον αφορά τους μετανάστες που ζούνε παράτυπα στην ΕΕ, ο FRA σε προηγούμενες εκθέσεις του είχε κάνει έκκληση στα κράτη μέλη για πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων των μεταναστών δυνάμει του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, είτε πρόκειται για το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη είτε για άλλα δικαιώματα εκ του νόμου.

Σημαντικός αριθμός μεταναστών και προσφύγων που έφθασαν στην ΕΕ είναι πιθανόν ότι θα μείνουν, πολλοί εξ αυτών ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας. Δεδομένης της κατάστασης στις χώρες καταγωγής τους, η επιστροφή τους δεν φαντάζει πιθανή στο εγγύς μέλλον. Η κοινωνική ένταξη και συμμετοχή τους μέσα από ειρηνικές και

εποικοδομητικές κοινοτικές σχέσεις συνιστούν μείζονα πρόκληση για τις κοινωνίες της ΕΕ. Η επιτυχής ένταξη των νεοαφιχθέντων μεταναστών και προσφύγων θα μπορούσε εν δυνάμει να στηρίξει την οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς αλλά και την ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου της ΕΕ, ενώ προάγει τις ανθρωπιστικές αξίες τις οποίες αντιπροσωπεύει η ΕΕ διεθνώς.

Γνώμες του FRA

Για τη διευκόλυνση της ταχείας ένταξης των μεταναστών και προσφύγων στις κοινωνίες υποδοχής, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να αναθεωρήσουν τις στρατηγικές τους και τα μέτρα ένταξης, με γνώμονα τις κοινές βασικές αρχές για την πολιτική ένταξης των μεταναστών στην ΕΕ. Θα πρέπει να προτείνουν αποτελεσματικές και απτές λύσεις, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, και να προάγουν την ίση μεταχείριση και τη συνύπαρξη με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

1 Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη

Από τα τέλη του 2009 η ΕΕ διαθέτει δική της νομικά δεσμευτική διακήρυξη δικαιωμάτων. Πρόκειται για τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος συμπληρώνει τις εθνικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Ενώ οι εθνικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που υπέχουν από την ΕΣΔΑ δεσμεύουν τα κράτη μέλη της ΕΕ σε κάθε τους ενέργεια, ο Χάρτης τα δεσμεύει μόνο όταν ενεργούν στο πλαίσιο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ τονίζει τον ζωτικής σημασίας ρόλο των εθνικών παραγόντων για την εφαρμογή του Χάρτη, πλην όμως υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη ευαισθητοποίησης των ασκούντων νομικά επαγγέλματα και των αρμόδιων για τη χάραξη πολιτικής προκειμένου να αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητες του Χάρτη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο FRA εξετάζει τη χρήση του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο.

Γνώμες του FRA

Βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ δεσμεύει τα κράτη μέλη της ΕΕ όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα εθνικά δικαστήρια εξακολούθησαν το 2015 να κάνουν αναφορές στον Χάρτη χωρίς να τεκμηριώνουν τους λόγους για τους οποίους έχει εφαρμογή στις συγκεκριμένες περιπτώσεις της υπόθεσης. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται τα πορίσματα του FRA κατά τα προηγούμενα έτη. Ενίοτε τα δικαστήρια επικαλούνται τον Χάρτη σε υποθέσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρά ταύτα υπάρχουν και σπάνιες περιπτώσεις στις οποίες τα δικαστήρια αναλύουν εκτενώς την προστιθέμενη αξία του Χάρτη.

Γνώμες του FRA

Για την αύξηση της χρήσης του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και την προαγωγή μιας πιο ομοιόμορφης χρήσης του σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν τη μεγαλύτερη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ δικαστών και δικαστηρίων σχετικά με τις εμπειρίες και τις προσεγγίσεις τους, τόσο εντός των κρατών μελών όσο και πέραν των εθνικών συνόρων, αξιοποιώντας στο μέγιστο τις υπάρχουσες ευκαιρίες χρηματοδότησης, όπως αυτές του προγράμματος Δικαιοσύνη. Τούτο θα μπορούσε να συμβάλει στην πιο συνεπή εφαρμογή του Χάρτη.

Σύμφωνα με το άρθρο 51 (πεδίο εφαρμογής) του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, κάθε εθνική νομοθεσία που θεσπίζεται προς εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να συμμορφώνεται με τον Χάρτη. Ο ρόλος του Χάρτη, πάντως, παρέμεινε περιορισμένος στις νομοθετικές διαδικασίες σε εθνικό επίπεδο. Ο Χάρτης δεν χρησιμοποιείται ρητά και συστηματικά στις διαδικασίες που εφαρμόζονται για τον έλεγχο της νομιμότητας ή την εκτίμηση του αντίκτυπου των νομοσχεδίων, σε αντίθεση με τις εθνικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που περιλαμβάνονται συστηματικά στις εν λόγω διαδικασίες.

Γνώμες του FRA

Η γνώμη του FRA είναι ότι τα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται μιας υπόθεσης και οι κυβερνήσεις και/ή τα κοινοβούλια που προβαίνουν σε εκτίμηση του αντίκτυπου και έλεγχο της νομιμότητας των νομοθετικών προτάσεων θα μπορούσαν να εφαρμόζουν με μεγαλύτερη συνέπεια τον «έλεγχο συμμόρφωσης προς το άρθρο 51 (πεδίο εφαρμογής)» προκειμένου να αξιολογούν σε πρώιμο στάδιο κατά πόσον εγείρονται ζητήματα δυνάμει του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Η εκπόνηση τυποποιημένων εγχειριδίων με πρακτικά βήματα για τον έλεγχο του κατά πόσον έχει εφαρμογή ο Χάρτης –τα οποία υπάρχουν μέχρι στιγμής σε ελάχιστα κράτη μέλη– θα μπορούσαν να προσφέρουν στους ασκούντες νομικά επαγγέλματα ένα εργαλείο για την αποτελεσματική αξιολόγηση της συνάφειας του Χάρτη με συγκεκριμένη υπόθεση ή νομοθετική πρόταση.

Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεούνται να σέβονται και να τηρούν τις αρχές και τα δικαιώματα που θεσπίζονται στον Χάρτη και, ταυτόχρονα, υποχρεούνται να «προάγουν» ενεργά την εφαρμογή των εν λόγω αρχών και δικαιωμάτων. Επομένως, θα ήταν αναμενόμενο να υπάρχουν περισσότερες πολιτικές για την προαγωγή του Χάρτη και των δικαιωμάτων του σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, οι εν λόγω πολιτικές, όπως και οι δράσεις κατάρτισης σχετικά με τον Χάρτη, είναι περιορισμένες τόσο σε αριθμό όσο και σε εύρος, όπως φαίνεται από τα πορίσματα του FRA το 2015. Καθώς λιγότερες από τις μισές δράσεις κατάρτισης απευθύνονται στους ασκούντες νομικά επαγγέλματα, υπάρχει ανάγκη να εξοικειωθούν καλύτερα με τον Χάρτη.

Γνώμες του FRA

Για την ενίσχυση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι οι προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ θα πρέπει να συνοδεύονται από πιο προορατικές πολιτικές πρωτοβουλίες, μεταξύ άλλων με ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τον Χάρτη σε όλες τις νομοθετικές προτάσεις που σχετίζονται με την ΕΕ. Θα μπορούσαν επίσης να συνοδεύονται από ειδικές πολιτικές για την ευαισθητοποίηση των αποδεκτών σε θέματα δικαιωμάτων του Χάρτη, όπως στοχευμένες ενότητες κατάρτισης στα συναφή προγράμματα σπουδών για δικαστές των κρατών μελών και άλλους ασκούντες νομικά επαγγέλματα. Όπως τονίστηκε το 2014, σκόπιμο είναι η εκπαίδευση στον Χάρτη να εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο εκπαίδευσης στα θεμελιώδη δικαιώματα, που περιλαμβάνει την ΕΣΔΑ και τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).

2 Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων

Η προσήλωση της ΕΕ στην καταπολέμηση των διακρίσεων, στην προαγωγή της ίσης μεταχείρισης και στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού αποδεικνύεται από τις νομικές εξελίξεις, καθώς και από τα μέτρα και τις δράσεις πολιτικής που υλοποίησαν τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της το 2015. Παρά ταύτα, η πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση εξακολουθούσε να μην έχει εγκριθεί έως τα τέλη του έτους. Ως αποτέλεσμα, η παρεχόμενη προστασία βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ παραμένει ανόμοια, ανάλογα με τον τομέα της ζωής και το προστατευόμενο χαρακτηριστικό, διαιωνίζοντας μια ιεραρχία λόγων διακριτικής μεταχείρισης.

Γνώμες του FRA

Η ΕΕ διαθέτει ισχυρή νομική βάση για την καταπολέμηση των διακρίσεων, πλην όμως στην ουσία εξακολουθεί να λειτουργεί με βάση μια ιεραρχία λόγων προστασίας από τη διακριτική μεταχείριση. Οι οδηγίες για την ισότητα των φύλων και τη φυλετική ισότητα προσφέρουν πλήρη προστασία από τη διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου και φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής στην ΕΕ. Αντίθετα, η διακριτική μεταχείριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού απαγορεύεται μόνο στον τομέα της εργασίας, της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης δυνάμει της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση. Οι διαπραγματεύσεις σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού –οδηγία για την ίση μεταχείριση– εισήλθαν στο έβδομο έτος το 2015. Έως τα τέλη του έτους, οι συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις δεν είχαν καταλήξει στην απαιτούμενη ομοφωνία για την έκδοση της οδηγίας από το Συμβούλιο.

Γνώμες του FRA

Για την παροχή πιο ισότιμης προστασίας έναντι των διακρίσεων σε κάθετομέα της ζωής, η γνώμη του FRA είναι ότι ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να εξετάσει κάθε δυνατή οδό ώστε να διασφαλίσει την έκδοση της προτεινόμενης οδηγίας για την ίση μεταχείριση χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση. Η έκδοση της οδηγίας θα αποτελούσε εγγύηση για την παροχή πλήρους προστασίας από τη διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού σε ισότιμη βάση στην ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

Φέτος καταγράφηκαν διάφορες εξελίξεις όσον αφορά την προστασία από τη διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου (περιλαμβανομένου του επαναπροσδιορισμού φύλου), θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά χάρη στην προστασία δυνάμει των οδηγιών για την ισότητα των φύλων και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση, με εξαίρεση την ταυτότητα φύλου και τον επαναπροσδιορισμό φύλου. Παρότι η ταυτότητα φύλου δεν είναι ρητά προστατευόμενο χαρακτηριστικό βάσει του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διακριτική μεταχείριση προσώπου λόγω επαναπροσδιορισμού φύλου απαγορεύεται δυνάμει της οδηγίας 2006/54/EK για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιאτύπωση). Σε δύο κράτη μέλη το σύμφωνο συμβίωσης των ομόφυλων ζευγαριών εξομοιώθηκε εν πολλοίς με τον γάμο, με εξαίρεση την υιοθεσία, ενώ σε ένα κράτος μέλος νομιμοποιήθηκε ο γάμος των ομόφυλων ζευγαριών. Σε άλλα κράτη μέλη η διακριτική μεταχείριση λόγω ταυτότητας φύλου αποτέλεσε αντικείμενο μεταρρυθμίσεων. Ορισμένα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την αντιμετώπιση των μισθολογικών διαφορών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Για πρώτη φορά υποβλήθηκαν στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τη διακριτική μεταχείριση λόγω θρησκείας και πεποιθήσεων. Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν ποστώσεις στην απασχόληση ατόμων με αναπηρία.

Γνώμες του FRA

Για τη διασφάλιση πιο ισότιμης προστασίας έναντι των διακρίσεων, η γνώμη του FRA είναι ότι όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα να διευρύνουν την προστασία σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως αυτά που καλύπτονται από την πρόταση οδηγίας για την ίση μεταχείριση. Κατ' αυτό τον τρόπο, θα προχωρήσουν πέρα

από τα ελάχιστα πρότυπα που θεσπίζονται από την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ στον τομέα της ισότητας, όπως οι οδηγίες για την ισότητα των φύλων, η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση ή η οδηγία για τη φυλετική ισότητα.

Συνεχίζοντας την εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της γήρανσης του πληθυσμού, τα κράτη μέλη της ΕΕ συνβάλλουν στο να γίνει πραγματικότητα το δικαίωμα των πολιτών στην ίση μεταχείριση σύμφωνα με το δικαίωμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ειδικές ανά χώρα συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου το 2015 αντικατοπτρίζουν τον προβληματισμό των θεσμικών οργάνων της ΕΕ για τις κοινωνικές συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού. Οι συναφείς ανά χώρα συστάσεις αφορούσαν την ανεργία των νέων, τη συμμετοχή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στην αγορά εργασίας και την ευαλωτότητα τους στη διακριτική μεταχείριση για διάφορους λόγους, οι οποίες συνδέονται με το άρθρο 23 περί δικαιώματος των ηλικιωμένων σε κοινωνική προστασία δυνάμει του (αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, καθώς και με σειρά διατάξεων του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ όπως το άρθρο 15 περί δικαιώματος προς εργασία, το άρθρο

21 περί απαγόρευσης των διακρίσεων, το άρθρο 29 περί πρόσβασης σε υπηρεσίες εύρεσης εργασίας, το άρθρο 31 περί δίκαιων και πρόσφορων συνθηκών εργασίας, το άρθρο 32 περί προστασίας των νέων στην εργασία και το άρθρο 34 περί κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής αρωγής.

Γνώμες του FRA

Για τη διασφάλιση της ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος στη μη διακριτική μεταχείριση, που κατοχυρώνεται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η γνώμη του FRA είναι ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν, στο πλαίσιο των ειδικών ανά χώρα συστάσεων του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, το ενδεχόμενο ρητής αναφοράς στο θεμελιώδες δικαίωμα της μη διακριτικής μεταχείρισης στις προτάσεις τους για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, ιδίως όσον αφορά την προαγωγή της ισότητας των φύλων και της απαγόρευσης των διακρίσεων, αλλά και τα δικαιώματα του παιδιού. Η γνώμη του FRA είναι ότι η εν λόγω προσέγγιση θα μπορούσε να ενισχύσει τις αξιωματικές παραδοχές των συστάσεων και να ευαισθητοποιήσει ως προς τη διάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ενυπάρχει στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης.

3 Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας

Οι εκφράσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας, οι συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας, καθώς και τα εγκλήματα μίσους συνιστούν παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το 2015 ήρθαν στο προσκήνιο σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ ξενοφοβικά αισθήματα, τροφοδοτούμενα κυρίως από την άφιξη μεγάλου αριθμού αιτούντων άσυλο και μεταναστών, αλλά και από τις τρομοκρατικές επιθέσεις σε Παρίσι και Κοπεγχάγη και τα σχέδια τρομοκρατικών ενεργειών που αποτράπηκαν σε αρκετά κράτη μέλη. Ενώ πολλοί πολίτες χαιρέτισαν την άφιξη των προσφύγων με εκδηλώσεις αλληλεγγύης, υπήρξαν και δημόσιες διαμαρτυρίες και βίαιες επιθέσεις. Γενικά, τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συνέχισαν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, του ρατσισμού και των εθνοτικών διακρίσεων. Επίσης έδωσαν έμφαση στην πρόληψη της εκδήλωσης παρόμοιων φαινομένων, μεταξύ άλλων μέσω δράσεων ευαισθητοποίησης.

Γνώμες του FRA

Όσον αφορά τις εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας, το 2015 χαρακτηρίστηκε από τον απόηχο τρομοκρατικών επιθέσεων που αποδίδονται στο Ισλαμικό Κράτος, αλλά και από την άφιξη αυξημένου αριθμού αιτούντων άσυλο και μεταναστών από μουσουλμανικές χώρες. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, τα κράτη μέλη που υποδέχθηκαν τον μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων είναι πιθανότερο να έλθουν αντιμέτωπα με έξαρση ρατσιστικών και ξενοφοβικών επεισοδίων, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν δεόντως από τις δικωτικές αρχές, τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης και τους αρμόδιους για τη χάραξη πολιτικής. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 1 της απόφασης-πλαίσιου της ΕΕ για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη για να καταστήσουν αξιόποινη την εκ προθέσεως ρατσιστική και ξενοφοβική συμπεριφορά. Το άρθρο 4 στοιχείο α) της διεθνούς σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων επίσης θεσπίζει την ίδια υποχρέωση, δεδομένου ότι προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη καθιστούν αξιόποινη πράξη κατά νόμο την παρότρυνση σε φυλετική διάκριση, καθώς και πράξεις βίας ενάντια σε οποιαδήποτε φυλή ή ομάδα προσώπων.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε υπόθεση φερόμενου εγκλήματος μίσους ή ρητορικής μίσους ερευνάται

ουσιαστικά, ασκούνται διώξεις και προσάγονται οι δράστες στη δικαιοσύνη σύμφωνα με τις εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις και, κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσιου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, τις ευρωπαϊκές και διεθνείς υποχρεώσεις σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και τη συναφή νομολογία του ΕΔΔΑ περί ρητορικής μίσους.

Η συστηματική συλλογή αναλυτικών στοιχείων για τα περιστατικά εθνοτικών διακρίσεων, εγκλημάτων μίσους και ρητορικής μίσους μπορούν να συμβάλουν στην καλύτερη εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της απόφασης-πλαίσιου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία. Τα εν λόγω στοιχεία επιτρέπουν, επίσης, την ανάπτυξη στοχευμένων μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπιση των εθνοτικών διακρίσεων και των εγκλημάτων μίσους. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και των εθνικών δικαστηρίων το 2015 αποδεικνύει περαιτέρω ότι τα στοιχεία αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πειστήρια ενώπιον του δικαστηρίου σε υποθέσεις εθνοτικών διακρίσεων και ρατσιστικών κινήτρων προκειμένου να λογοδοτήσουν οι δράστες. Βάσει του άρθρου 6 της διεθνούς σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν αναλάβει την υποχρέωση να διασφαλίζουν τη δέουσα προστασία των θυμάτων και να τους παρέχουν ένδικα μέσα. Παρά ταύτα, συνεχίζουν να παρατηρούνται κενά στην καταγραφή των περιστατικών εθνοτικών διακρίσεων και ρατσιστικών εγκλημάτων στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Γνώμες του FRA

Για την ανάπτυξη αποτελεσματικών και επισημονικά τεκμηριωμένων νομικών και πολιτικών μέτρων αντιμετώπισης, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να καταβάλουν προσπάθειες για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις εθνοτικές διακρίσεις και τα εγκλήματα μίσους, σε μορφή που να τα καθιστά συγκρίσιμα μεταξύ χωρών. Ο FRA θα συνεχίσει να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για τη βελτίωση της αναφοράς και της καταγραφής περιστατικών εθνοτικών διακρίσεων ή εγκλημάτων μίσους. Τα συλλεγόμενα δεδομένα θα πρέπει να περιλαμβάνουν τα διάφορα ρατσιστικά κίνητρα, καθώς και πληροφορίες όπως ο τόπος στον οποίο έλαβε χώρα το επεισόδιο και ανωνυμοποιημένα στοιχεία για τα θύματα και τους δράστες. Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω συστημάτων θα μπορούσε να επανεξετάζεται και να βελτιώνεται σε τακτά διαστήματα, ώστε να παρέχονται στα θύματα περισσότερες ευκαιρίες να ασκήσουν προσφυγή. Θα μπορούσαν επίσης να καταγράφονται και να δημοσιεύονται συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία, από το στάδιο της ανάκρισης έως το στάδιο της έκδοσης απόφασης από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Η απόφαση-πλαίσιο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία και η οδηγία για τη φυλετική ισότητα είναι σε ισχύ στο σύνολο των κρατών μελών της ΕΕ. Ωστόσο, τα μέλη μειονοτικών ομάδων, καθώς και οι μεταναστες και οι πρόσφυγες, αντιμετώπισαν ρατσισμό και εθνοτικές διακρίσεις το 2015, ιδίως στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την πρόσβαση σε υπηρεσίες, περιλαμβανομένης της στέγασης. Τα μέλη μειονοτικών εθνοτικών ομάδων επίσης υπέστησαν διακρίσεις λόγω δημιουργίας προφίλ βάσει εθνοτικών χαρακτηριστικών το 2015, παρότι η εν λόγω πρακτική αντίκειται στη διεθνή σύμβαση για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων και είναι παράνομη βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 14) και της γενικής αρχής της απαγόρευσης των διακρίσεων, όπως έχει ερμηνευθεί νομολογικά από το ΕΔΔΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 7 της διεθνούς σύμβασης για την καταπολέμηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεούνται επίσης να διασφαλίζουν αποτελεσματική εκπαίδευση για την άρση των προκαταλήψεων που οδηγούν σε φυλετικές διακρίσεις.

Γνώμες του FRA

Για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των προσπαθειών για την καταπολέμηση των διακρίσεων, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη

μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να ευαισθητοποιήσουν δημόσιους λειτουργούς και επαγγελματίες και να τους προσφέρουν ευκαιρίες κατάρτισης, ιδίως στους εργαζόμενους σε δικωτικές αρχές και στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, αλλά και σε εκπαιδευτικούς, εργαζόμενους στην υγειονομική περίθαλψη και τις στεγαστικές υπηρεσίες, καθώς σε οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων και σε γραφεία ευρέσεως εργασίας. Με τις δράσεις αυτές θα διασφαλίζεται ότι είναι πλήρως ενήμεροι για τα δικαιώματα και τη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Οι φορείς ισότητας σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ ανέπτυξαν ενημερωτικά έγγραφα και κατευθυντήριες γραμμές το 2015, με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη νομοθεσία για την καταπολέμηση των εθνοτικών διακρίσεων. Τα στοιχεία φανερώνουν ότι, παρά τη νομική υποχρέωση ενημέρωσης βάσει του άρθρου 10 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, η ευαισθητοποίηση των πολιτών παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα και δεν γίνεται αρκετά συχνά επίκληση της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των εθνοτικών διακρίσεων.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης έλλειψης ενημέρωσης περί φορέων ισότητας και της συναφούς νομοθεσίας, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εντείνουν τις δράσεις ευαισθητοποίησης σχετικά με την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εθνική νομοθεσία για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εθνοτικών διακρίσεων. Στις εν λόγω δράσεις θα πρέπει να συμμετέχουν κρατικοί και μη φορείς, όπως οι φορείς ισότητας, τα εθνικά ιδρύματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), συνδικαλιστικά σωματεία, εργοδοτικές οργανώσεις και άλλες ομάδες επαγγελματιών.

Με βάση τα στοιχεία για το 2015, στην πράξη τα θύματα δεν διαθέτουν επαρκή ένδικα μέσα, ενώ οι κυρώσεις σε υποθέσεις διακριτικής μεταχείρισης ή εγκλημάτων μίσους συχνά είναι εξαιρετικά επεικείες και δεν λειτουργούν αποτελεσματικά ή αποτρεπτικά. Συνεπώς, υπολείπονται των απαιτήσεων τόσο της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα όσο και της απόφασης-πλαισίου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, οι οποίες εδράζονται στο άρθρο 6 της διεθνούς σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων. Εξάλλου, μόνο σε μικρό αριθμό κρατών μελών οι φορείς ισότητας έχουν αρμοδιότητα να επιβάλουν κυρώσεις και να απευθύνουν συστάσεις σε

υποθέσεις εθνοτικών διακρίσεων. Η έκταση στην οποία οι διαδικασίες υποβολής καταγγελιών επιτελούν τον ρόλο τους, ήτοι αποκαθιστούν τη ζημία την οποία υπέστη το θύμα και λειτουργούν αποτρεπτικά για τον δράστη, εξαρτάται από το κατά πόσον τα όργανα επίλυσης διαφορών είναι σε θέση να επιβάλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις.

Γνώμες του FRA

Για τη βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επιβάλλουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε υποθέσεις παραβίασης των εθνικών διατάξεων με τις οποίες μεταφέρεται η οδηγία για τη φυλετική ισότητα και η απόφαση-πλαίσιο για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία. Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο να διευρύνουν την εντολή των φορέων ισότητας, οι οποίοι επί του παρόντος δεν έχουν αρμοδιότητα να ενεργούν ως οιονεί δικαστικά όργανα, εξουσιοδοτώντας τους να εκδίδουν δεσμευτικές αποφάσεις. Επιπλέον, οι φορείς ισότητας θα μπορούσαν να παρακολουθούν την εφαρμογή των κυρώσεων που επιβάλλονται από γενικά και ειδικά δικαστήρια.

4 Ένταξη των Ρομά

Ο αντιαθιγγανισμός και οι διακρίσεις συνεχίζουν να πλήττουν τη ζωή πολλών από τους έξι εκατομμύρια Ρομά που υπολογίζεται ότι ζουν στην ΕΕ. Οι παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων που παρεμποδίζουν την ένταξη των Ρομά έγιναν πρωτοσέλιδα το 2015. Κατόπιν τούτου, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ ενίσχυσαν την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά, με έμφαση στις δράσεις σε τοπικό επίπεδο και στην ανάπτυξη μηχανισμών παρακολούθησης. Εξάλλου, όλο και περισσότερα κράτη μέλη αναγνωρίζουν τις ιδιαίτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες Ρομά. Οι Ρομά από χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που διαμένουν σε κράτη μέλη της Δυτικής Ευρώπης επίσης προσέλκυσαν το ενδιαφέρον το 2015, στο πλαίσιο μιας δημόσιας συζήτησης για τις πρακτικές καλύτερης ένταξης διαφόρων ομάδων Ρομά σε τοπικό επίπεδο σε σχέση με το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και τη διακρατική συνεργασία επί των μέτρων ένταξης.

Γνώμες του FRA

Με βάση τα στοιχεία του 2015, ο επικρατέστερος λόγος διακριτικής μεταχείρισης είναι η εθνοτική καταγωγή. Η απαγόρευση των διακρίσεων είναι ένα από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, αλλά και σε αρκετές άλλες γενικές και ειδικές πράξεις του ευρωπαϊκού και του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ειδικότερα, στο άρθρο 2 παράγραφος 1 στοιχείο ε) της διεθνούς σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, την οποία έχουν υπογράψει και τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ, τονίζεται η δέσμευση “δια παντός καταλλήλου μέσου και άνευ χρονοτριβής” κάθε συμβαλλόμενο κράτος να λαμβάνει μέτρα “προς κατάργησιν των μεταξύ των φυλών φραγμών και όπως αποθαρρύνη πάν ό,τι τείνη εις την ενίσχυσιν της φυλετικής διαίρέσεως”. Το 2015, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, περιλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, επέστησαν την προσοχή στο πρόβλημα των διατομεακών διακρίσεων και παρότρυναν τα κράτη μέλη της ΕΕ να υλοποιήσουν περαιτέρω μέτρα για την καταπολέμηση του αντιαθιγγανισμού και των διατομεακών διακρίσεων, καθώς και για την αντιμετώπιση της ιδιαίτερης κατάστασης των γυναικών και κοριτσιών Ρομά.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων διακρίσεων κατά των Ρομά και του αντιαθιγγανισμού, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσουν ειδικά μέτρα για την καταπολέμηση των εθνοτικών

διακρίσεων εις βάρος των Ρομά σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, αλλά και του αντιαθιγγανισμού σύμφωνα με τις διατάξεις της απόφασης-πλαισίου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία. Ως απόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια Ρομά, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να λάβουν ειδικά μέτρα για τις γυναίκες και τα κορίτσια Ρομά στις εθνικές στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά ή μέτρα πολιτικής για την αποτελεσματική καταπολέμηση των διατομεακών διακρίσεων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενσωματώσουν ρητά μια προσέγγιση κατά των διακρίσεων στην εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής τους για την ένταξη των Ρομά.

Οι συνθήκες διαβίωσης των Ρομά πολιτών της ΕΕ που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος, όπως και η πρόοδος στην ένταξή τους, αποτέλεσαν ακόμη μια πρόκληση το 2015. Από τα στοιχεία του FRA διαπιστώνεται ότι οι αντίστοιχες εθνικές στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά ή τα ευρύτερα μέτρα πολιτικής δεν απευθύνονται ρητά στους συγκεκριμένους πληθυσμούς. Ως αποτέλεσμα, ελάχιστες τοπικές στρατηγικές ή σχέδια δράσης καλύπτουν τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτών των πολιτών της ΕΕ.

Γνώμες του FRA

Ως απόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Ρομά πολίτες της ΕΕ που κατοικούν σε άλλο κράτος μέλος, η γνώμη του FRA είναι ότι οφέλη θα μπορούσαν να προκύψουν από τη συνέχιση της υποστήριξης της Επιτροπής

των Περιφερειών της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανταλλαγή ελπιδοφόρων πρακτικών μεταξύ περιφερειών και δήμων στα κράτη μέλη διαμονής και στα κράτη μέλη προέλευσης.

Τα κράτη μέλη προέλευσης και προορισμού θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να αναπτύξουν ειδικά μέτρα ένταξης των Ρομά πολιτών της ΕΕ που μετοικούν σε άλλο κράτος μέλος στο πλαίσιο των εθνικών στρατηγικών τους για την ένταξη των Ρομά ή των μέτρων πολιτικής τους. Στα εν λόγω μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνεται η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης στα κράτη μέλη διαμονής και στα κράτη μέλη προέλευσης.

Η συμμετοχή είναι μία από τις βασικές αρχές των στρατηγικών για τη μείωση της φτώχειας με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως σκιαγραφούνται από τον Ύπατο Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και κατοχυρώνονται στις 10 κοινές βασικές αρχές για την ένταξη των Ρομά. Από την έρευνα του FRA διαπιστώνεται ότι το 2015 καταβλήθηκαν προσπάθειες για την ενεργό συμμετοχή των κατά τόπους κατοίκων, Ρομά και μη Ρομά, σε κοινές δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο, από κοινού με τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές. Παρά ταύτα, δεν γίνεται συστηματική προσέγγιση των Ρομά σε όλα τα κράτη μέλη, ενώ οι δομές συνεργασίας ποικίλουν σημαντικά, ιδίως όσον αφορά την παρακολούθηση των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά και της χρήσης των κονδυλίων της ΕΕ.

Γνώμες του FRA

Για την ενίσχυση της ενεργητικής συμμετοχής των Ρομά, η γνώμη του FRA είναι ότι οι δημόσιες αρχές, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, θα πρέπει να λάβουν μέτρα βελτίωσης της κοινοτικής συνοχής και της εμπιστοσύνης, με τη συμμετοχή των κατά τόπους κατοίκων και της κοινωνίας των πολιτών, μέσα από συστηματικές προσπάθειες προσέγγισής τους. Τα μέτρα αυτά μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της συμμετοχής των Ρομά σε διαδικασίες ένταξης στο τοπικό επίπεδο, ιδίως στον εντοπισμό των αναγκών τους, στη διατύπωση προτάσεων και στην κινητοποίηση πόρων.

Οι πρακτικές παρακολούθησης των τοπικών σχεδίων δράσης ή των τοπικών μέτρων πολιτικής ποικίλουν τόσο εντός του ίδιου κράτους μέλους όσο και από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Σε κάποια κράτη μέλη της ΕΕ, η ευθύνη παρακολούθησης της υλοποίησης αυτών των τοπικών πολιτικών βρίσκεται σε κεντρικό επίπεδο, ενώ σε άλλα έχει ανατεθεί στο τοπικό επίπεδο όπου συνήθως παρατηρείται έλλειψη ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και έλλειψη οικονομικών πόρων. Ο βαθμός συμμετοχής των ίδιων των Ρομά και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες παρακολούθησης επίσης ποικίλει, όπως και η ποιότητα των δεικτών παρακολούθησης που αναπτύσσονται.

Γνώμες του FRA

Ως απόκριση στις προκλήσεις της παρακολούθησης της υλοποίησης των τοπικών σχεδίων δράσης ή των τοπικών μέτρων πολιτικής, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εφαρμόσουν τις συστάσεις περί αποτελεσματικών μέτρων ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη, όπως διατυπώθηκαν από το Συμβούλιο Απασχόλησης, Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Καταναλωτών στις 9 και 10 Δεκεμβρίου 2013. Τυχόν αυτοαξιολόγηση μέσω ανεξάρτητης παρακολούθησης και αξιολόγησης, με την ενεργό συμμετοχή οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και εκπροσώπων των Ρομά, θα πρέπει να λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις εθνικές στρατηγικές για την ένταξη των Ρομά και των συναφών μέτρων πολιτικής. Οι εμπλεκόμενοι σε τοπικό επίπεδο θα μπορούσαν να ωφεληθούν από προγράμματα πρακτικής (κυρίως) κατάρτισης σε μεθόδους και δείκτες παρακολούθησης για την αποτύπωση της προόδου στις κοινότητες-στόχο.

5 Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στα γραφεία του περιοδικού Charlie Hebdo, στην αμαξοστοιχία Thalys και σε διάφορα σημεία ανά το Παρίσι τον Νοέμβριο του 2015 ενέτειναν τις εκκλήσεις για καλύτερο εξοπλισμό των αρχών ασφαλείας. Ακούστηκαν, μεταξύ άλλων, προτάσεις για αναβάθμιση των τεχνολογικών μέσων των υπηρεσιών πληροφοριών, οι οποίες έδωσαν έναυσμα σε συζητήσεις για τη διαφύλαξη της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων με παράλληλη κάλυψη των απαιτήσεων ασφαλείας. Τα κράτη μέλη της ΕΕ αντιμετώπισαν αυτή την πρόκληση με συζητήσεις σχετικά με τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας, ιδίως όσον αφορά τη διατήρηση των δεδομένων. Ο νομοθέτης της ΕΕ σημείωσε σημαντική πρόοδο όσον αφορά τη δέσμη μέτρων για την προστασία των δεδομένων στην ΕΕ, επίσης όμως συμφώνησε να εγκρίνει την οδηγία της ΕΕ για τις καταστάσεις επιβατών (PNR), η οποία έχει σαφείς συνέπειες για την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων. Εν τω μεταξύ, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) επαναβεβαίωσε τη σημασία της προστασίας των δεδομένων στην ΕΕ με μια απόφαση-σταθμό σχετικά με τη διαβίβαση δεδομένων σε τρίτες χώρες.

Γνώμες του FRA

Σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ βρίσκονται εν εξελίξει μεταρρυθμίσεις του νομικού πλαισίου που διέπει τις υπηρεσίες πληροφοριών, όπως διαπιστώθηκε από έρευνα του FRA κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για διεξαγωγή ανάλυσης συμβατότητας με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Παρόμοιες μεταρρυθμίσεις ξεκινούν συνήθως όταν ενισχύονται οι αρμοδιότητες ή αναβαθμίζονται τα τεχνολογικά μέσα των υπηρεσιών ασφαλείας και των υπηρεσιών πληροφοριών, γεγονός που αυξάνει τις παρεμβατικές εξουσίες τους, ιδίως όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), στο άρθρο 17 του διεθνούς συμφώνου για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα και στο άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης σε πραγματική προσφυγή, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη και στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ.

Το ΔΕΕ και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) απαιτούν ουσιαστικές νομικές εγγυήσεις όταν οι υπηρεσίες πληροφοριών

επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα για σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, όπως η προστασία της εθνικής ασφάλειας, στις οποίες περιλαμβάνονται ουσιαστικές και οικονομικές εγγυήσεις για την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα του μέτρου, ανεξάρτητη εποπτεία και ύπαρξη μηχανισμών πραγματικής προσφυγής, καθώς και κανόνες απόδειξης της παρακολούθησης προσώπου.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων για την ιδιωτική ζωή και την προστασία των προσωπικών δεδομένων, η γνώμη του FRA είναι ότι, κατά τη μεταρρύθμιση των νομικών πλαισίων που διέπουν τις υπηρεσίες πληροφοριών, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η εθνική τους νομοθεσία παρέχει διασφαλίσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα, π.χ. επαρκείς εγγυήσεις για την αποφυγή κατάχρησης, που συνεπάγονται σαφείς και κατανοητούς κανόνες, αποδεδειγμένη αυστηρή αναγκαιότητα και αναλογικότητα των μέσων προς εκπλήρωση του σκοπού, ουσιαστική εποπτεία από ανεξάρτητους εποπτικούς φορείς και μηχανισμούς αποτελεσματικής προσφυγής.

Από τον Ιανουάριο του 2012, τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ διαπραγματεύονται τη δέσμη μέτρων για την προστασία των δεδομένων στην ΕΕ. Η πολιτική συμφωνία που επιτεύχθηκε τον Δεκέμβριο του 2015 θα βελτιώσει τις εγγυήσεις για το θεμελιώδες δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Η δέσμη μέτρων για την προστασία των δεδομένων αναμένεται να τεθεί σε ισχύ το 2018. Κατόπιν, οι αρχές προστασίας των δεδομένων θα διαδραματίζουν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στην προάσπιση του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων. Τα πιθανά θύματα παραβιάσεων των προσωπικών δεδομένων συνήθως δεν έχουν γνώση των δικαιωμάτων τους και των διαθέσιμων ένδικων μέσων, όπως διαπιστώνεται στην έρευνα του FRA.

Γνώμες του FRA

Για την αποτελεσματικότερη προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν την παροχή επαρκών οικονομικών, τεχνικών και ανθρωπίνων πόρων προς τις ανεξάρτητες αρχές προστασίας των δεδομένων, που θα τους επιτρέπουν να εκπληρώνουν τον καιρίο ρόλο τους όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων και την ευαισθητοποίηση των θυμάτων ως προς τα δικαιώματά τους και τα διαθέσιμα ένδικα μέσα. Τούτο αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία δεδομένου ότι ο νέος κανονισμός της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων θα ενισχύσει περαιτέρω τις αρχές προστασίας των δεδομένων.

Ενώ οι εξελίξεις το 2014 επικεντρώνονταν στο ζήτημα του κατά πόσον πρέπει ή δεν πρέπει να διατηρούνται τα δεδομένα, το 2015 η κρατούσα άποψη μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ είναι ότι η διατήρηση των δεδομένων είναι το αποτελεσματικότερο μέτρο διασφάλισης της προστασίας της εθνικής ασφάλειας και της ασφάλειας των πολιτών, καθώς και καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος. Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ έδωσε έναυσμα εκ νέου στη συζήτηση περί της σημασίας της διατήρησης δεδομένων για τις δικαστικές αρχές.

Γνώμες του FRA

Παρά τις συζητήσεις σε επίπεδο ΕΕ σχετικά με το αν είναι πρόσφορη η διατήρηση των δεδομένων, η γνώμη του FRA είναι ότι, εντός των εθνικών πλαισίων τους για τη διατήρηση δεδομένων, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να τηρούν τα πρότυπα θεμελιωδών δικαιωμάτων που ορίζονται με την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ. Αυτά περιλαμβάνουν αυστηρούς ελέγχους αναλογικότητας και δέουσες διονομικές εγγυήσεις, ούτως ώστε να μην θίγεται το ουσιώδες περιεχόμενο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου απέρριψε την πρόταση οδηγίας της ΕΕ για τις καταστάσεις επιβατών (PNR) τον Απρίλιο του 2013, λόγω ενστάσεων σχετικά με την αναλογικότητα και την αναγκαιότητα, την ανυπαρξία εγγυήσεων της προστασίας των δεδομένων, αλλά και την αδιαφάνεια προς τους επιβάτες. Παρά ταύτα, στο πλαίσιο της πάταξης της τρομοκρατίας και του σοβαρού εγκλήματος, το 2015 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέληξε σε συμφωνία για την έγκριση της οδηγίας της ΕΕ για τις καταστάσεις επιβατών (PNR). Το συμβιβαστικό κείμενο περιέχει αυξημένες εγγυήσεις, όπως είχε προτείνει και ο FRA στη γνώμη που δημοσίευσε το 2011 σχετικά με το σύστημα συλλογής δεδομένων επιβατών της ΕΕ (PNR), όπως, μεταξύ άλλων αυξημένες απαιτήσεις προβλεψιμότητας, προσβασιμότητας και αναλογικότητας, ενώ εισάγει και περαιτέρω εγγυήσεις για την προστασία των δεδομένων. Η οδηγία θα πρέπει να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο εντός δύο ετών από την ημερομηνία έναρξης της ισχύος της.

Γνώμες του FRA

Η γνώμη του FRA είναι ότι, κατά την προετοιμασία για τη μεταφορά της μελλοντικής οδηγίας της ΕΕ για τις καταστάσεις επιβατών (PNR), τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν την ευκαιρία για να ενισχύσουν τις εγγυήσεις προστασίας των δεδομένων, ώστε να διασφαλίζονται τα υψηλότερα δυνατά πρότυπα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Υπό το φως της πρόσφατης νομολογίας του ΔΕΕ, πρέπει να αυξηθούν οι εγγυήσεις ιδίως όσον αφορά τις δυνατότητες αποτελεσματικής προσφυγής και την ανεξάρτητη εποπτεία.

6 Δικαιώματα του παιδιού

Η άφιξη χιλιάδων παιδιών προσφύγων το 2015 δημιούργησε πολλές προκλήσεις, μεταξύ άλλων και στον τομέα της προστασίας του παιδιού. Οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να παράσχει κατευθύνσεις σχετικά με τα ολοκληρωμένα συστήματα προστασίας του παιδιού ήρθαν την κατάλληλη στιγμή. Με ποσοστό 27,8 % του συνόλου των παιδιών να κινδυνεύουν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό το 2014, η επίτευξη του στόχου της ΕΕ για τη φτώχεια έως το 2020 φαντάζει εξαιρετικά δύσκολος άθλος. Η χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τα παιδιά επίσης κατέχει εξέχουσα θέση στις πολιτικές προτεραιότητες, ενώ ιδιαίτερη ανησυχία προκαλούν οι συναφείς κίνδυνοι και η ριζοσπαστικοποίηση των νέων. Τα κράτη μέλη συνέχισαν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της διαδικτυακής παρενόχλησης και την εκπαίδευση στον διαδικτυακό εγγραμματισμό, η δε επικείμενη δέσμη μέτρων για την προστασία των δεδομένων στην ΕΕ θα προωθήσει πρόσθετες εγγυήσεις.

Γνώμες του FRA

Πέντε χρόνια πριν από την καταληκτική ημερομηνία για τη μείωση της φτώχειας που τίθεται στη στρατηγική της ΕΕ με ορίζοντα το 2020, η παιδική φτώχεια παραμένει στα ίδια περίπου υψηλά επίπεδα με αυτά του 2010. Τα παιδιά εξακολουθούν να κινδυνεύουν από τη φτώχεια περισσότερο από τους ενήλικες. Το άρθρο 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ επιτάσσει τα παιδιά να "έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους". Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο επικρίθηκε για την ανεπαρκή προσοχή που επιδεικνύει στη συνεχιζόμενη παιδική φτώχεια. Η ανακοίνωση της Επιτροπής το 2015, πάντως, σχετικά με την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων δημιουργεί κάποιες προσδοκίες, καθώς κάνει λόγο για πιθανή ανάπτυξη Ευρωπαϊκής νομοθεσίας για διάφορα «κοινωνικά δικαιώματα», περιλαμβανομένου του δικαιώματος πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας του παιδιού και σε επιδόματα.

Γνώμες του FRA

Η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και την προαγωγή της καλής διαβίωσης του παιδιού. Θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο οι εν λόγω προσπάθειες να καλύπτουν το σύνολο των πεδίων πολιτικής για το σύνολο των παιδιών, ενώ ειδικά μέτρα θα μπορούσαν να απευθύνονται σε ευάλωτα παιδιά, όπως παιδιά που κατάγονται

από εθνοτική μειονότητα, περιθωριοποιημένα παιδιά Ρομά, παιδιά με αναπηρία, παιδιά που ζουν σε ιδρύματα, παιδιά μονογονεϊκών οικογενειών και παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι τα μέτρα που λαμβάνονται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και τα οποία απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους, συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας και της φροντίδας των παιδιών και συνάδουν με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Επένδυση στα παιδιά: σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας». Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν ιδίως να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα, την ποσότητα, το ύψος και το εύρος της κοινωνικής υποστήριξης παιδιών και γονέων, ιδίως όσων κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.

Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καταλαμβάνουν όλο και σημαντικότερη θέση στη ζωή των παιδιών, όπως φάνηκε από την έρευνα το 2015. Η λεγόμενη ψηφιακή επανάσταση συνοδεύεται από πλήθος ευκαιριών ενδυνάμωσης, όπως πρωτοβουλίες συμμετοχής των παιδιών, αλλά και από κινδύνους όπως η σεξουαλική βία, η ρητορική μίσους στο διαδίκτυο, η διάδοση εικόνων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και ο διαδικτυακός εκφοβισμός. Ο κανονισμός για την προστασία των δεδομένων στην ΕΕ, πολιτική συμφωνία επί του οποίου επιτεύχθηκε στα τέλη του 2015, απαιτεί να αναλάβουν δράση τα κράτη μέλη της ΕΕ και ο ιδιωτικός τομέας για την εφαρμογή των εγγυήσεων της προστασίας του παιδιού που ο ίδιος θεσπίζει.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του διαδικτύου, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο να αναπτύξει, από κοινού με τα κράτη μέλη, κατευθυντήριες γραμμές για τον βέλτιστο τρόπο εφαρμογής των εγγυήσεων της προστασίας του παιδιού, όπως η γονική συναίνεση που προβλέπεται στον κανονισμό για την προστασία των δεδομένων. Οι εν λόγω εγγυήσεις πρέπει να συνάδουν με τις διατάξεις του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού σε προστασία και το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του (άρθρο 24 παράγραφος 1).

Οι διαδικασίες επί παραβάσει συνεχίστηκαν το 2015 κατά 7 κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με την οδηγία (2011/93/ΕΕ) για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. Από την έρευνα του FRA που δημοσιεύθηκε το 2015 διαπιστώνεται ότι κάποιες διαδικαστικές εγγυήσεις για τα ανήλικα θύματα που θεσπίζονται στα άρθρα 23 και 24 της οδηγίας για τα θύματα προβλέπονταν ήδη σε κάποια κράτη μέλη, πλην όμως δεν εφαρμόζονταν ευρέως. Στα τέλη του 2015 επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία επί νέας οδηγίας σχετικά με τις διαδικαστικές εγγυήσεις για ανήλικους υπόπτους ή κατηγορούμενους σε ποινικές διαδικασίες, η οποία πιθανόν θα εκδοθεί στις αρχές του 2016.

Γνώμες του FRA

Συμπληρωματικά προς την πρόσφατη νομοθεσία της ΕΕ για τα παιδιά, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ θα μπορούσε να εξετάσει το ενδεχόμενο να αναπτύξει, από κοινού με τα κράτη μέλη, κατευθυντήριες γραμμές για τον βέλτιστο τρόπο εκπλήρωσης των νέων αυτών υποχρεώσεων, λαμβάνοντας υπόψη και τις κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς το παιδί δικαιοσύνη. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές θα μπορούσαν να εστιάζουν σε ειδικές εγγυήσεις για ευάλωτα παιδιά, όπως μετακινούμενα παιδιά, παιδιά που κατάγονται από εθνοτικές μειονότητες, παιδιά Ρομά και παιδιά με αναπηρία. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν την ουσιαστική εφαρμογή της οδηγίας για τα θύματα, ιδίως των άρθρων 23 και 24, διαθέτοντας επαρκείς πόρους σε τομείς όπως η εκπαίδευση (άρθρο 25), η επαγγελματική καθοδήγηση και οι υλικοτεχνικές ανάγκες (π.χ. διαθεσιμότητα τεχνολογίας επικοινωνιών, άρθρο 23), πάντα σε συμμόρφωση προς το δικαίωμα του παιδιού σε προστασία σύμφωνα με το άρθρο 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

7 Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών

Ενώ οι εξελίξεις σε κάποια κράτη μέλη της ΕΕ δημιουργούν προβληματισμό, ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η ΕΕ συνέχισαν τις προσπάθειες για ενίσχυση του κράτους δικαίου, μη εξαιρουμένης της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και της σταθερότητας των δικαστικών συστημάτων. Αρκετά κράτη μέλη ενίσχυσαν τα δικαιώματα των κατηγορουμένων και των υπόπτων στο πλαίσιο της μεταφοράς στην έννομη τάξη τους του συναφούς παράγωγου δικαίου της ΕΕ. Το 2015 ήταν επίσης η καταληκτική ημερομηνία για τη μεταφορά της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, αν και απαιτείται να γίνουν περισσότερα για να αλλάξει πραγματικά η κατάσταση για τα θύματα εγκληματικών ενεργειών. Εν τω μεταξύ, τα κράτη μέλη θέσπισαν σημαντικά μέτρα για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, η δε Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τα σχέδιά της για πιθανή προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Γνώμες του FRA

Το κράτος δικαίου αποτελεί τμήμα και προϋπόθεση της προστασίας όλων των θεμελιωδών αξιών που απαριθμούνται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, αλλά και απαίτηση για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που απορρέουν από τις συνθήκες της ΕΕ και τις υποχρεώσεις δυνάμει του διεθνούς δικαίου. Ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η ΕΕ συνέχισαν τις προσπάθειες για ενίσχυση του κράτους δικαίου, μεταξύ άλλων τονίζοντας τη σημασία της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και της σταθερότητας των δικαστικών συστημάτων στην ΕΕ. Παρά ταύτα, οι εξελίξεις σε κάποια κράτη μέλη της ΕΕ το 2015 εγείρουν ανησυχίες για μια σειρά ζητήματα που σχετίζονται με το κράτος δικαίου, παρόμοιες με αυτές που είχαν εκφραστεί κατά τα προηγούμενα έτη.

Γνώμες του FRA

Για την αντιμετώπιση ζητημάτων που άπτονται του κράτους δικαίου και επισημάνθηκαν σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ το 2015 και, γενικότερα, για την πρόληψη περαιτέρω κρίσεων στο πεδίο αυτό, η γνώμη του FRA είναι ότι όλοι οι αρμόδιοι παράγοντες σε εθνικό επίπεδο, περιλαμβανομένων των κυβερνήσεων, των κοινοβουλίων και της δικαστικής εξουσίας,

θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες για προάσπιση και ενίσχυση του κράτους δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να δράσουν ευσυνειδητά βάσει των συστάσεων των ευρωπαϊκών και διεθνών μηχανισμών παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η τακτική επικοινωνία με την ΕΕ, αλλά και μεταξύ των κρατών μελών, βάσει αντικειμενικών συγκρίσιμων κριτηρίων (όπως δείκτες) και αξιολογήσεων του πλαισίου, θα μπορούσε να αποδειχθεί σημαντική για την άμβλυνση ή την πρόληψη τυχόν προβλημάτων που άπτονται του κράτους δικαίου στο μέλλον.

Κατά τη μεταφορά των οδηγιών της ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας, καθώς και το δικαίωμα πληροφόρησης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ αποφάσισαν να προτείνουν αλλαγές στη νομοθεσία τους, όπως διαπιστώνεται από τα πορίσματα του FRA το 2015. Οι προτεινόμενες αλλαγές έγιναν προκειμένου να αποσαφηνιστούν περαιτέρω ορισμένοι μηχανισμοί που θεσπίστηκαν από τους αρχικούς εφαρμοστικούς νόμους, να διορθωθούν παραλείψεις ή ζητήματα που ανέκυπταν κατά την εφαρμογή των νόμων αυτών στην πράξη ή να επανακαθοριστεί το πεδίο εφαρμογής τους. Με βάση τα στοιχεία, πάντως, παραμένουν κενά όσον αφορά τη λήψη μέτρων πολιτικής.

Γνώμες του FRA

Για τη διασφάλιση της πραγματικής άσκησης των δικονομικών δικαιωμάτων σε ολόκληρη την ΕΕ, όπως το δικαίωμα στη μετάφραση ή στην πληροφόρηση, η γνώμη του FRA είναι ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλα αρμόδια όργανα της ΕΕ θα πρέπει να συνεργαστούν στενά με τα κράτη μέλη και να προσφέρουν κατευθύνσεις για νομοθετικές και πολιτικές δράσεις στον εν λόγω τομέα, μεταξύ άλλων και με ανταλλαγή εθνικών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών. Πέραν της επανεξέτασης του νομοθετικού τους πλαισίου σχετικά με την οδηγία για το δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας και την οδηγία για το δικαίωμα πληροφόρησης σε ποινικές διαδικασίες, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους κατά τα επόμενα έτη, ώστε το νομοθετικό τους έργο να συμπληρωθεί με απτά μέτρα πολιτικής, όπως παροχή κατευθυντήριων γραμμών και προγραμμάτων κατάρτισης σχετικά με τις δύο αυτές οδηγίες προς τους φορείς ποινικής δικαιοσύνης.

Η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων (2012/29/ΕΕ) έληγε τον Νοέμβριο του 2015 και ορισμένα κράτη μέλη έλαβαν σημαντικά μέτρα προκειμένου να υλοποιήσουν τα ελάχιστα δικαιώματα και πρότυπα που προβλέπονται στην οδηγία. Ωστόσο, από την έρευνα του FRA διαπιστώνεται ότι παραμένουν σημαντικά κενά, όπως η εφαρμογή στην πράξη του δικαιώματος λήψης πληροφοριών που παρέχεται στα θύματα (άρθρο 4), η καθιέρωση και η παροχή δωρεάν υπηρεσιών υποστήριξης (άρθρα 8 και 9) και η ατομική αξιολόγηση των θυμάτων από την αστυνομία (άρθρο 22). Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσουντα συναφή μέτρα για τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό τους δίκαιο.

Γνώμες του FRA

Για την παροχή δυνατότητας στα θύματα εγκληματικών ενεργειών να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει χωρίς χρονοτριβή να καλύψουν τα εναπομείναντα κενά στο νομικό και θεσμικό τους πλαίσιο. Βάσει των υποχρεώσεων που υπέχουν από την οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων, πρέπει να ενισχύσουν την ικανότητα και τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων, στις οποίες θα έχουν πρόσβαση δωρεάν όλα τα θύματα εγκληματικών ενεργειών.

Η αναγνώριση της βίας κατά των γυναικών ως παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία εκτείνονται από την αρχή της ισότητας των φύλων έως την ανθρωπινή αξιοπρέπεια και το δικαίωμα στη ζωή, κέρδισε έδαφος το 2015, καθώς 4 κράτη μέλη της ΕΕ επικύρωσαν τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον «Οδικό χάρτη για την πιθανή προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση». Παρά ταύτα, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω νομικά αλλά και πολιτικά μέτρα για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ορισμένα κράτη μέλη χρησιμοποίησαν στοιχεία από την πανευρωπαϊκή έρευνα του FRA σχετικά με την επικράτηση και τη φύση των διαφόρων μορφών βίας κατά των γυναικών προκειμένου να επιχειρηματολογήσουν υπέρ της βελτίωσης των νομικών και πολιτικών μέτρων για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

Γνώμες του FRA

Για τη βελτίωση των νομικών και πολιτικών μέτρων καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών, η γνώμη του FRA είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προσχωρήσει στη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), όπως προβλέπεται στον οδικό χάρτη της Επιτροπής. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επικυρώσουν και να εφαρμόσουν τη σύμβαση στην πράξη.

8 Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Πέντε χρόνια μετά την προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΣΔΑμεΑ), το 2015 για πρώτη φορά ένα όργανο των συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, η Επιτροπή για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (Επιτροπή ΣΔΑμεΑ), επανεξέτασε την έκταση στην οποία η ΕΕ εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στις καταληκτικές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή ΣΔΑμεΑ σκιαγραφεί τα πρόσθετα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου η ΕΕ να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που υπέχει από τη σύμβαση. Σε εθνικό επίπεδο, η ΣΔΑμεΑ έχει θέσει την βάση για ευρύτερες διαδικασίες αλλαγών, στην προσπάθεια των κρατών μελών να εναρμονίσουν το νομικό τους πλαίσιο προς τα πρότυπα της σύμβασης. Οι εν λόγω διαδικασίες πιθανολογείται ότι θα συνεχιστούν όσο προχωρά ο έλεγχος της νομοθεσίας -μέσω των πλαισίων παρακολούθησης που θεσπίζονται δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της σύμβασης- για τη διαπίστωση της συμβατότητάς της με τη ΣΔΑμεΑ.

Γνώμες του FRA

Για πρώτη φορά όργανο των συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, η Επιτροπή ΣΔΑμεΑ, επανεξέτασε την έκταση στην οποία η ΕΕ εκπληρώνει τις διεθνείς υποχρεώσεις της σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι καταληκτικές παρατηρήσεις της, που δημοσιεύθηκαν το 2015, αποτελούν σημαντικό ορόσημο για την δέσμευση της ΕΕ στην ισότητα και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι συστάσεις της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα και παρέχουν κατευθύνσεις για νομοθετική και πολιτική δράση στη σφαίρα αρμοδιοτήτων της ΕΕ.

Γνώμες του FRA

Για την πλήρη εφαρμογή της ΣΔΑμεΑ, η γνώμη του FRA είναι ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να αξιοποιήσουν τις καταληκτικές παρατηρήσεις της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ ως μια ευκαιρία να λειτουργήσουν ως παράδειγμα προς μίμηση, διασφαλίζοντας την ταχεία εφαρμογή των συστάσεών της. Ως εκπρόσωπος της ΕΕ δυνάμει της σύμβασης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να συνεργαστεί στενά με τα λοιπά θεσμικά όργανα, φορείς και οργανισμούς της ΕΕ και τα κράτη μέλη για τον συντονισμό της ουσιαστικής και συστηματικής παρακολούθησης της εφαρμογής των καταληκτικών παρατηρήσεων. Οι λεπτομέρειες της εν λόγω συνεργασίας θα μπορούσαν να προβλέπονται σε μια στρατηγική εφαρμογής της ΣΔΑμεΑ, σύμφωνα

με τις συστάσεις της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ, αλλά και στην επικαιροποιημένη ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020.

Καθώς πλησιάζει η δέκατη επέτειος από την έναρξη ισχύος της ΣΔΑμεΑ το 2016, διαπιστώνεται ότι έχει λειτουργήσει ως ένας ισχυρός μοχλός νομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων στο ευρωπαϊκό και στο εθνικό επίπεδο. Παρά ταύτα, η προσέγγιση της αναπηρίας από τη σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απαιτείται από τη σύμβαση δεν αντικατοπτρίζεται πλήρως μέχρι στιγμής ούτε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε στο εθνικό δίκαιο, ούτε και στη χάραξη πολιτικής.

Γνώμες του FRA

Για την πλήρη εφαρμογή της προσέγγισης της αναπηρίας από τη σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες εναρμόνισης των νομικών τους πλαισίων στις απαιτήσεις της ΣΔΑμεΑ. Σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ, αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με συνολική επανεξέταση της νομοθεσίας τους ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης ευθυγράμμιση με τις διατάξεις της σύμβασης. Η εν λόγω επανεξέταση σε Ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο θα μπορούσε να θέσει σαφείς στόχους και χρονοδιαγράμματα των μεταρρυθμίσεων και να ορίσει τους αρμόδιους γι' αυτές φορείς.

Η επανεξέταση της ΕΕ, της Κροατίας, της Τσεχικής Δημοκρατίας και της Γερμανίας από την Επιτροπή ΣΔΑμεΑ το 2015 καταδεικνύει ότι οι διαδικασίες επανεξέτασης από όργανα παρακολούθησης αποτελούν πρώτης τάξεως ευκαιρία για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να διατυπώσουν τις απόψεις τους, περιλαμβανομένων των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία. Η διατήρηση του ίδιου επιπέδου συμμετοχής και διαβούλευσης καθ' όλη τη διάρκεια της παρακολούθησης της εφαρμογής των καταληκτικών παρατηρήσεων αποτελεί μεγαλύτερη πρόκληση, δεδομένου του ευρύτατου φάσματος που καλύπτουν οι συστάσεις.

Γνώμες του FRA

Για τη διατήρηση του επιπέδου συμμετοχής που παρατηρήθηκε μέχρι στιγμής από τη διαδικασία επανεξέτασης της ΣΔΑμεΑ, η γνώμη του FRA είναι ότι, κατά τη λήψη μέτρων για την εφαρμογή των καταληκτικών παρατηρήσεων της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ, τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα δομημένης και συστηματικής διαβούλευσης και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία. Στη διαβούλευση θα πρέπει να μπορούν να συμμετάσχουν όλα τα άτομα με αναπηρία, ανεξαρτήτως είδους αναπηρίας.

Έως τα τέλη του 2015, μόνον η Φινλανδία, η Ιρλανδία και οι Κάτω Χώρες δεν είχαν επικυρώσει την ΣΔΑμεΑ, παρότι όλες τους σημείωσαν σημαντική πρόοδο προς την ολοκλήρωση των απαιτούμενων μεταρρυθμίσεων που θα ανοίξουν το δρόμο προς την επικύρωση. Τέσσερα ακόμη κράτη μέλη και η ΕΕ δεν έχουν επικυρώσει μέχρι στιγμής το προαιρετικό πρωτόκολλο της ΣΔΑμεΑ, το οποίο δίνει σε ιδιώτες το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής ΣΔΑμεΑ, παρότι επικύρωσαν την κύρια σύμβαση το 2012.

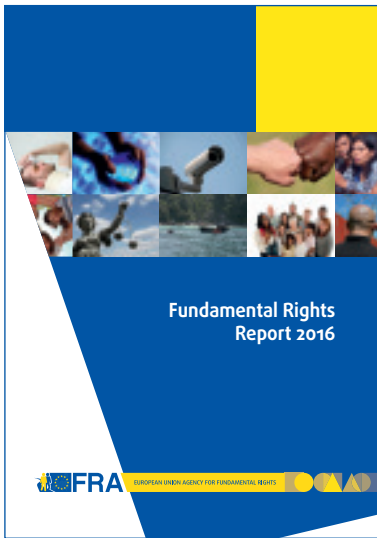
Γνώμες του FRA

Για την επίτευξη πλήρους επικύρωσης της ΣΔΑμεΑ, η γνώμη του FRA είναι ότι τα κράτη μέλη που δεν έχουν ήδη πράξει θα πρέπει να αναλάβουν ταχεία δράση ώστε να ολοκληρώσουν τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις που θα προετοιμάσουν το έδαφος της επικύρωσής της. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη που δεν έχουν μέχρι στιγμής ολοκληρώσει την επικύρωση της ΣΔΑμεΑ με την επικύρωση του προαιρετικού πρωτοκόλλου θα πρέπει να εξετάσουν τη δυνατότητα ταχείας ολοκλήρωσης των αναγκαίων νομικών ενεργειών για την κύρωση του προαιρετικού πρωτοκόλλου.

Σύμφωνα με τη συγκριτική ανάλυση του FRA, στα τέλη του 2015, 4 από τα 25 κράτη μέλη της ΕΕ που είχαν επικυρώσει την ΣΔΑμεΑ δεν είχαν συστήσει ή ορίσει ακόμη τον αρμόδιο φορέα για την εφαρμογή και την παρακολούθησή της, όπως απαιτείται από το άρθρο 33. Διαπιστώνεται ότι η έλλειψη οικονομικών και ανθρωπίνων πόρων, καθώς και η ανυπαρξία ισχυρής νομικής βάσης για τον ορισμό των φορέων παρεμποδίζουν το έργο των φορέων που έχουν ήδη συσταθεί, ιδίως των πλαισίων παρακολούθησης που έχουν συσταθεί κατά το άρθρο 33 παράγραφος 2.

Γνώμες του FRA

Για τη βελτίωση της παρακολούθησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ΣΔΑμεΑ, η γνώμη του FRA είναι ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη στο σύνολό τους θα πρέπει να διαθέσουν στα πλαίσια παρακολούθησης που έχουν συσταθεί κατά το άρθρο 33 παράγραφος 2 επαρκείς και σταθερούς οικονομικούς και ανθρωπίνους πόρους, οι οποίοι θα τους επιτρέπουν να επιτελέσουν τα καθήκοντά τους. Θα πρέπει επίσης να εξετάσουν τρόπους να εγγυηθούν την ανεξαρτησία των πλαισίων παρακολούθησης, διασφαλίζοντας ότι στη σύνθεση και τη λειτουργία τους λαμβάνονται υπόψη οι αρχές των Παρισίων σχετικά με τη λειτουργία των εθνικών θεσμών για τα ανθρωπίνια δικαιώματα, όπως απαιτείται από το άρθρο 33 παράγραφος 2. Η θέσπιση επίσημης νομικής βάσης για τα πλαίσια παρακολούθησης σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών, με σαφή διατύπωση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων των πλαισίων, θα μπορούσε να στηρίξει την ανεξαρτησία τους. Τα κράτη μέλη που δεν έχουν ορίσει μέχρι σήμερα φορείς κατά το άρθρο 33 θα πρέπει να το πράξουν το συντομότερο δυνατόν και να τους διαθέσουν τους πόρους και τις εντολές που θα τους επιτρέψουν να εκπληρώνουν και να παρακολουθούν ουσιαστικά τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την ΣΔΑμεΑ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τα κράτη μέλη της ανέλαβαν και προώθησαν πολλές πρωτοβουλίες για την διαφύλαξη και την ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το 2015. Η Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2016 του FRA συνοψίζει και αναλύει τις σημαντικές εξελίξεις, και παραθέτει τις γνώμες του FRA, στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ στο διάστημα Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2015. Επισημαίνοντας τόσο τις προόδους που σημειώθηκαν όσο και τα εμπόδια που παραμένουν, παρέχει στοιχεία για τα κύρια θέματα που διαμορφώνουν τον διάλογο σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ. Το κύριο θέμα για το τρέχον έτος επικεντρώνεται στο άσυλο και τη μετανάστευση. Τα υπόλοιπα κεφάλαια πραγματεύονται τα ακόλουθα θέματα: Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εφαρμογή του από τα κράτη μέλη, ισότητα και καταπολέμηση των διακρίσεων, ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας, ένταξη των Ρομά, κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων, δικαιώματα του παιδιού, πρόσβαση στη δικαιοσύνη, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών και εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Περαιτέρω πληροφορίες:

Για την πλήρη Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2016 του FRA – βλ. <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/fundamental-rights-report-2016>

Βλ. επίσης τις συναφείς δημοσιεύσεις του FRA:

- FRA (2016), Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2016 – Γνώμες του FRA, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/fundamental-rights-report-2016-fra-opinions> (διατίθεται στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ)
- FRA (2016), *Asylum and migration into the EU in 2015* (Άσυλο και μετανάστευση στην ΕΕ το 2015), Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/asylum-and-migration-european-union-2015> (διατίθεται στα αγγλικά και τα γαλλικά)

Για τις προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του FRA σχετικά με τις προκλήσεις και τα επιτεύγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, βλ.: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (διατίθενται στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά).

Υπηρεσία Εκδόσεων

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016
Φωτογραφίες: © iStockphoto; Ευρωπαϊκή Επιτροπή; OSCE (Milan Obradovic)

Print: ISBN 978-92-9491-311-1, doi:10.2811/598917
PDF: ISBN 978-92-9491-288-6, doi:10.2811/28924

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency